

Recenzia publikácie DrSc. Jána Babiaka „Za slnkom napoludnie“

Autor svoje dlhoročné bádanie a následne publikovanie o sťahovaní Slovákov v čase feudalizmu na Dolnú zem (Maďarsko, Rumunsko, Srbsko, Chorvátsko, Bulharsko) a tiež ich konečné usadenie v týchto priestoroch, doteraz uverejňoval ako štúdie a materiály v tlači, v monografiách Slováckmi osídlených osád vo Vojvodine a tiež v samostatných publikáciách, ktorých je autorom sám.

Predmetná historiografia o dolnozemských Slovákoch ho tak zaujala, že dve desaťročia s veľkým zanietením trpezlivo v archívoch predovšetkým Vojvodiny, ale aj v Maďarsku, na Slovensku a tiež vo Viedni hľadal dostupné pramene a v nich nachádzal odpovede o príčinách sťahovania svojich súkmeňovcov po vyhnaní Osmanov z územia terajšieho Slovenska. Trasovaním ich cesty a ich dočasným alebo definitívnym usádzaním na rozsiahlych priestoroch Veľkej uhorskej nížiny, či Panónskej nížiny, nahromadeným a naštudovaným bohatým materiálom, poznatkami, údajmi a dokumentmi dospel k tomu, že je čas ich sústrediť do súborného diela, ktorému dal názov „Za slnkom napoludnie“. Na začiatku hodnotí v ňom ťažký život Slovákov v domovine a následne začína uvádzať ich prúdenie od hranici rieky Ipeľ, až za veľrieku Dunaj. Do rozsiahleho obsahu (takmer 600 strán textu a obrazového materiálu), zaradil všetky stolice na území terajšieho Maďarska, kde sa Slováci prechodne alebo trvalo usadili. Významnejšie sa venuje Peštianskej a Békešskej stolici, ale Slovákov nachádza aj v Zadunajsku a takmer po celom území dnešného Maďarska, a to aj na miestach, kde slovenský živel veľmi skoro zanikol. Prechádza do Vojvodiny, venuje sa územiu Báčky, Sriemu, Banátu a podrobne opisuje vznik tam vznikajúcich osád a v nich usídlenie Slovákov. V mnohých prípadoch uvádza nové skutočnosti a objavuje nové miesta a priebeh života usídlených Slovákov. S názvom Slováci aj po bokoch ústredného smeru osídľovania píše o Slovákoch a miestach ich usadenia v Rumunsku, Chorvátsku, a na Balkáne v Bulharsku, v Bosne a Hercegovine a v Kosove. Tejto problematike sa od polovice 19.storočia venovalo viacero autorov, ktorých uverejnené výsledky prác Ján Babiak takmer všetky pozorne preštudoval a v poznámkach ich všetkých cituje. Tým že s archívnym materiálom trpezlivo pracoval a dobre pozná aj terén, ktorého uverejnená problematika sa týka, na viacerých miestach publikácie poukazuje u viackrát uvádzaných autoroch (A.Petrov, F.Pesty, K.F.Czoernig,

J.Maliak...), že ich poznatky neboli vždy zhodné s jeho zistením a uvádza o tom aj dôkazy. Dokonca niektoré údaje, ktoré zistil v archívoch Vojvodiny sú novoobjavené a doteraz nepublikované. Pri niektorých osadách, osídlených Slovákami (Kulpín, Selenča, Hložany) ich v publikácii upresnil a doplnil a to aj faksimiliami zmlúv. Autor sa vžil do problematiky celou svojou osobnosťou, ktorú je potrebné pre všeobecnú informovanosť slovenskej verejnosti aj takouto touto cestou sprostredkovať. Dlhšie sledujem jeho publicitu a môžem potvrdiť, že Ján Babiak je skúseným autorom, ktorý dokáže vybrať dokumenty a materiály s vysokou výpovednou hodnotou a svojimi vedomosťami a zistenými poznatkami dať dielu vysokú historickú hodnotu. To prezrádza aj táto publikácia, ktorá svojim obsahom zahŕňa široké spektrum uverejnenej problematiky, od stručných dejín Uhorska, cez postavenie slovenských poddaných v slovenských stoliciach v skúmanom období a ich strastiplnú cestu na Dolnú zem. Vyčerpávajúca faktografia, archívna dokumentácia, fotografie, mapky, grafy a pod čiarou bohatý poznámkový aparát, umocňujú dôveryhodnosť uverejneného textu. Keďže autor od začiatku uvádza aj dejiny skúmaného územia, publikácii to dáva aj určitý učebnicový charakter. Jednotlivé kapitoly a ich časti majú prehľadné a výstižné názvy a v závere textu uvádzaných osád autor vhodne zaraďuje ich materiálnu, duchovnú, školskú a cirkevnú konsolidáciu.

Publikácia svojim komplexným obsahom o sťahovaní Slovákov na Dolnú zem, vhodne zapadá do celkového spracovania dejín slovenského vyst'ahovalectva. Dovolím si tu zdôrazniť, že Slováci vo svete sú integrálnou súčasťou slovenských národných dejín a aj preto som presvedčený, že knižka s názvom *Za slnkom napoludnie*, významne prispeje širokej verejnosti nielen v Srbsku a na Slovensku, ale aj v krajinách kde žijú Slováci, k ich širšiemu prehľadu a všeobecnej informácii o predmetnej problematike.

Publikáciu odporúčam na vydanie.

J á n J a n č o v i c, Nitra

ODBORNÝ POSUDOK NA PUBLIKÁCIU „ZA SLNKOM NAPOLUDNIE“

Je priam logické, aby sa po určitom časovom postupe, niektoré naše vedomosti o príchode a prvých rokoch života našincov na týchto priestoroch aj preverili, vyrovnali, aj vyhodnotili s niektorými novými poznatkami. To je nevyhnutné, aj z hľadiska poznatkov aké nám prezentoval Dr. J. Sirácky a jeho nasledovatelia, už aj preto, že niektoré jeho poznatky „pregazil“ čas a že je potrebná ich revízia. Akurát tohto aspektu sa vo svojom novom diele, „Za slnkom napoludnie“ chytil DrSc. Ján Babiak, ktorý na základe systematického preverovania archívnych dokumentov, nemá totožné mienky s týmto eminentným autorom. Konečne, na základe tvrdenia celého radu eminentných autorov a rozhodne aj preverovania logike ich tvrdení, autor prišiel k uzáveru, že je dosť toho v histórii príchodu Slovákov na Dolnú zem potrebné korigovať, prispôbiť podmienkam nových poznatkov. V tom smere je usmernená aj jeho tvorba po periodikách a konečne aj táto sumárna štúdia o prvých rokoch života Slovákov na dolnozemskej priestoroch.

Dielo DrSc. Jána Babiaka je spojené s problematikou značne širšieho rozsahu – s celkovým prenikaním slovenskej entity južnejšie od dnešného Slovenska, s osídľovaním priestorov v severných, stredných a južných časti dnešného Maďarska, ale aj dnešnej Vojvodiny (Báčky, Banátu a Sriemu) a potom aj širších oblastí Dolnej zeme (Rumunská a Chorvátska). Keďže sa ten slovenský rozbeh tu nezastavil, autor aj ďalej sleduje osud Slovákov južnejšie od Dunaja a Sávy, teda život Slovákov v Bulharsku, južnom Srbsku (aj na Kosove), v Bosne a Hercegovine a Čiernej Hore.

Ide teda o zmapovanie, o zásadných zásahoch v sťahovaní Slovákov na Dolnú zem, aj južnejšie od nej, o prezentácii celkovej problematike príchodu, prvých rokov života, školskej a cirkevnej organizácii, ich vzťahovania, ale aj úpadku na priestoroch južnejšie od Dunaja a Ipľa, v geografickej dĺžke od Transilvánie a až po Jadránske more, vlastne jej šírke od hraníc dnešného Slovenska a až do stredu Balkánskeho polostrova.

Je však podivuhodné, že toto slovenské chcenie, toto predĺženie svojho koreňa, mnohí autori podčiarkli iba úryvkovo, v rámci slovenskej emigrácie mimo Slovenskej republiky a nik to nespracoval celistvo. Tento krát je to urobené za segment južných priestorov od dnešného slovenského štátu, na priestoroch niekdajšej Habsburskej monarchie, neskoršie Rakúsko-uhorského štátu, ale aj južnejšie, na priestory dnešného Balkánu.

Preto, teraz je tomu čas, lebo kto vie ako to bude v budúcnosti. Treba zaznamenať všetko to, čo súvisí s našou históriou, aj tou čo je spätá s našim vystáhovalctvom, s presvedčením žiť po slovensky aj ďaleko od svojej pravlasti a byť slovenským komponentom, aj spájadlom Slovákov s inými štátmi v bližšom a ďalšom okolí. Netreba však pritom zabudnúť aj historické zázemie, aj podčiarnuť podstatu toho, aj sprítomniť mladým generáciám, ako to robí autor, aj vysvetliť, prečo a ako sa to stalo. Aj čo všetko sa dialo, aby sa slovenský ľud zadržal aj tu, na priestoroch Panónskej nížiny, ale aj južnejšie od nej.

Všetko to prezentované je v publikácii DrSc. Jána Babiaka. Ucelene, zdá sa logicky a nanajvýš premyslene. Preto aj túto jeho snahu treba pochopiť ako osobitný nápor vyrvať všetko to naše spod prachu zabudnutia, aj podporiť toto chcenie o dôslednom vyplnení bielych škvŕn v histórii Slovákov mimo Slovenska. Aby sa vedelo, aj videlo a konečne aby sa nezabudlo.

Preto túto snahu autora DrSc. J. Babiaka treba podporiť, aj pomôcť, aby sa, takéto chcenia naozaj realizovali, aj sprístupnili širokým slovenským masám, ale aj národom, čo tu splývali so Slovákami. Iba toľko, aby sa pochopil multinarodnostný, multikonfesionálny a multikulturálny duch spolunažívania na týchto priestoroch.

Rastislav Surový
historik, predseda MOMS v Kysáči
a čestný predseda MSS